

Úvodník pro ICaŘ, květen

Zamyšlení o informacích, komunikaci s veřejností a regulacích

Cukr je drahý. Nad 20 korun od výrobců, nad 30 v obchodech. Konečně, říkáme pěstitelé a cukrovarníci. Hrozně, láteří spotřebitelé a média a politici hledají příčiny a zkoumají marže ve výrobním a obchodním řetězci. Nejlepší by byla nějaká regulace. Kdo však po regulaci volal v letech 2018 – 2021, kdy se 4 roky u nás cena výrobců pohybovala mezi 9 a 11 korunami? Jen ta méně než 0,1 % populace, která měla s výrobou, třeba vzdáleně, něco společného. Opravdu nevýznamný podíl voličů.

Ale ne, já tu nechci poukazovat na to, kdo má dnes příliš vysokou marži. Chtěl bych se zamyslet nad tím, jak se pracuje s informacemi a s regulacemi. Žijeme přece v informační společnosti, lidé, voliči, by v demokracii by měli mít možnost hodnotit politická rozhodnutí a případné regulace na základě objektivních informací. Nebo vědět, spoléhat na automatické mechanismy, jako je třeba konkurence. Regulaci cen jsme tu měli. V roce 1989 stál kilogram cukru 7,30, průměrná mzda byla 3 170 a spotřebitel si za ni koupil 434 kg cukru. Dnes regulujeme méně (nemůžu napsat, že vůbec) a cukru za 33 korun (můj dnešní odhad) si za 43 000 průměrné mzdy koupíme 1 300 kilo. Tak v čem je problém? Samozřejmě v časovém horizontu vnímání cenových výkyvů. Říká se, že nic není staršího, než včerejší noviny. I jednorocní návrat zpět je pro laickou veřejnost, pro média příliš odtažitý a tak nikdo nezmíní, že průměrná cena cukru za rok 2022 byla necelých 14 Kč (opět u výrobců), že pěstitelé a cukrovarníci od roku 2018 jen velmi obtížně přežívali, že dnes se po 10 letech se sumární inflací přes 30 % dostávají na ceny z let 2010 -13. Ne, mnohem vděčnější je prudký nárůst od loňského podzimu, to si ještě všichni pamatují. Bohužel, s tímto vnímáním se musíme smířit a jen trpělivě poukazovat na to, že je to složitější, že cena cukru a řepy se po dlouhé době vlastně dostává k normálu.

Konkurence, inovace a vidina zisku dlouhodobě vedly k enormnímu zvýšení výnosů řepy, zefektivnění cukrovarského zpracování a nakonec ke snížení reálné ceny cukru pro spotřebitele. Týká se to i potravin obecně, lidem z výplaty zbývá stále více peněz na jinou spotřebu. Před sto lety představovaly potraviny většinou složku spotřebního koše, ještě v roce 1989 to bylo u nás 33 %, dnes kolem 20 %. Nikdo tento vývoj nereguloval, přesto pořád probíhá a je nepochybně pozitivní. Musíme o tom mluvit, stále to opakovat.

Regulace cen potravin, jakkoliv je pro populisty lákavá, je v tržním prostředí natolik absurdní, že snad bude vždycky až na konci možných opatření. Jiné je to u kvality produkce a technologie výroby. Snižování emisí, cizorodých látek, ochrana přírody, to je dnes regulační doména. Regulace jsou tu určitě nezbytné a pochopitelné, mnohdy však vycházejí až křečovitě a hystericky. Příkladem může být omezování přípravků na ochranu rostlin. Představa jejich snížení o 50 % do roku 2030 je obecně hezký cíl. Naráží však na diametrálně odlišnou výchozí pozici evropských zemí – spotřeba se tu liší v širokém rozpětí 1 - 9 kg/ha. U zemí na dolním konci rozpětí by ochranu rostlin prakticky vynulovala a vynulovala by i konkurenční schopnost jejich produkce. Nakonec se prý prosadilo zjemnění regulace a budou země, kde stačí snížení o 35 % (sem patří i Česko) a naopak země, které by měly snížit o 70 %. Pořád se nám to nezdá úplně fér, ale pokrok to je.

Aktuální je dnes omezování orby. Zdůvodnění spočívá na dvou principech: 1. nepokrytá půdy je náchylnější k vodní erozi a k rozplavování půdní struktury prudkými dešti a 2. orba v časnějším podzimu, za vyšších teplot zvyšuje mineralizaci půdní organické hmoty a tudíž emise oxidu uhličitého z půdy. Omezovat tyto procesy je jistě chvályhodné, ale tak jednoduché to opravdu není. Nevím, kolik těch prudkých dešťů a erozních událostí v říjnu u nás skutečně přichází, ale odhaduji, že jsou velmi vzácné, říjen je tady u nás spojen spíše s dlouhodobějšími srážkami mírné intenzity. A emise vynaložené při pěstování rostlin slouží naopak k fixaci oxidu uhličitého do biomasy. Cukrová řepa

fixuje svou biomasou, výnosem kolem 80 t/ha přibližně 50 t CO₂/ha a to při emisích kolem 10 t/ha. Jde-li nám opravdu o snížení emisí, jejich lepší bilanci, pak vysoké výnosy jsou tou primární cestou.

Pro cukrovou řepu se různé způsoby základního zpracování v posledních dvaceti letech zkoušely v našem okolí několikrát. Velmi důkladné, víceleté pokusy organizovala německá cukrovarnická společnost Südzucker. Výsledky, výnosy, pokud vím, nikdy nebyly jednoznačné, ale orbě konkurovalo pouze hluboké kypření. U nezpracované půdy nebo u mělkého kypření byly vždy problémy se vzešlostí a kompletností porostu. Emise z půdy se v těchto pokusech neměřily, ale osobně nevidím, že by mohl být velký rozdíl mezi tím hlubokým kypřením a orbou – aerace půdy a s tím souvisící mineralizace tu nemůže být moc odlišná. Potíže se vzešlostí u mělkého zpracování souvisely s příliš mělkým uložením osiva do půdy, s organickými zbytky na povrchu a s ucpáváním botek secích strojů, s vyšším výskytem škůdců – chvostokoci, dřepčící, slimáčky, hraboši. Jsem přesvědčen, že i cercosporióza a ostatní houbové choroby listů, které se primárně na listy dostávají z půdy budou víc hrozit na mělce zpracované půdě, protože inokulum se bude v povrchové vrstvě koncentrovat. Ostatně, integrovaná ochrana rostlin u mnoha chorob a škůdců právě zapravení do hlubších půdních vrstev (orbou) považuje za jedno ze základních opatření. Dobrý hospodář musí zvažovat i tyto faktory a měl by se podle svých podmínek rozhodnout, co zvolí, do jakého rizika půjde, do jakých strojů bude investovat. Samozřejmě, na erozně ohrožených plochách je nutno zpracování půdy přizpůsobit, ale kritické období tu nastává na jaře, přibližně od poloviny dubna do poloviny května a tady nepomůže oddálené zpracování v listopadu, nýbrž přerušení spádnice zasakovacími pásy, plečkování apod. U větších erozně ohrožených ploch je asi nejnadějnější technologií strip-till, tato technologie ovšem vyžaduje nákladné investice.

Z té regulace vychází jednoznačně preference hospodaření bez orby a to je vlastně to, co mi na tom celém vadí. Orba jistě není jediným způsobem základního zpracování půdy, zajímavých alternativ je celá řada, ale proč se o tom nemůže svobodně rozhodnout zemědělec pro svá pole, pro své výnosy sám? Proč mu to chce někdo nařizovat nebo ho do jiných alternativ administrativně tlačit, když zdůvodnění má povážlivé trhliny?

Existuje skvělé pravidlo pro podnikatelské uvažování: Think global, act local – myslí globálně, jednej lokálně. Měj na mysli co nejširší souvislosti a dělej to, co je tady, na místě, ve tvé aktivitě nejlepší, nejsprávnější. V severozápadní Evropě se k zapravení posklizňových zbytků před řepou často využívá mělká jarní orba. Řeší to řadu výše zmíněných problémů s vynecháním orby podzimní. Jenže u nás to tak nejde. Nemáme jistotu pravidelných srážek, v suchém jaru by řepa prostě nevzešla, pro nás to alternativa není. Musíme „jednat lokálně“, mít své postupy, které povedou k dobrému výsledku. Kéž by s vědomím takových příkladů jednali i tvůrci regulací. Takže závěrem: Trápí nás povrchní informace a regulace nerespektující lokální podmínky. A moc se nám nedaří komunikace ve veřejném prostoru. Nevyplatila by se profesionální agentura, která by sbírala a vytrvale publikovala naše argumenty?